

Hohnerlein Eva Maria – Hennion Sylvie – Kaufmann Otto (Hrsg.). *Erwerbsverlauf und sozialer Schutz in Europa*. Berlin: Springer, 2018, 615 s. Recenze knihy *Celoživotní profesní kariéra a sociální ochrana v Evropě*

Ke konci minulého roku se na pulty odborných knihkupectví dostal významný publikační počín autorského kolektivu vedeného předními odborníky z Max Planckova institutu pro právo sociálního zabezpečení a sociální politiku – *Evou Marií Hohnerlein, Ottou Kaufmannem* – a francouzskou vědkyní *Sylvii Hennion* z bretaňské univerzity v Rennes. Jedná se o jedinečnou odbornou knihu nazvanou v originále *Erwerbsverlauf und sozialer Schutz in Europa*¹ a vydanou nakladatelstvím Springer, která by neměla zůstat opomenuta ani v České republice. Předmětná publikace totiž hledá odpověď na aplikační problém, který již bohužel trápí rovněž českého zákonodárce: jak adekvátně optimalizovat systémy sociálního zabezpečení ve stárnoucím národě, jehož systémy sociálního zabezpečení jsou převážně nastaveny na vynuocování u obyvatelstva ekonomicky výdělečné práce.

Publikace je rozdělena do čtyř částí, kdy první se zabývá unijním právem, druhá analyzuje péči o zdraví a pracovní způsobilost ve světle delší pracovní kariéry, třetí podrobně rozebírá nezaměstnanost starších a přestárých zaměstnanců a konečně čtvrtá část je věnována přizpůsobení systémů důchodového pojištění situacím, kdy pojištěnci nemohou provádět výdělečnou činnost. Drtivá většina kapitol je obsažena ve všech třech jazycích publikace, tj. v angličtině, francouzštině a němčině.

První z analyzovaných otázek je pohled na současný význam Evropské unie pro sociální politiku jednotlivých členských států. Nejde jen o délku její existence, kdy Evropská unie ovlivňovala přístup k sociální politice u starých členských států až 60 let, ale též o objem finančních prostředků, které jsou do oblasti sociálního zabezpečení přímo či nepřímo z rozhodnutí jednotlivých orgánů Evropské unie vnášeny. Předložená publikace však není jen pouhým popisem rostoucího významu Evropské unie i v oblasti sociální politiky, jakkoliv zajímavým, ale jde o aktuální analýzu přístupu Evropské unie i vybraných a ekonomicky klíčových členských států k demografickým změnám projevujícím se makro- i mikroekonomicky na pracovním trhu. Evropská unie představuje rozhodující fenomén, který nesporně přispívá k vnitřní, ale též vnější bezpečnosti České republiky. Kromě intenzivní mezistátní ekonomické spolupráce je však možno identifikovat přínos Evropské unie ve vícero oblastech. Jednou z nejvýznamnějších je rovné zacházení a anti-diskriminační právo. Z hlediska sociální spravedlnosti je potěšující, že i členské státy však dokázaly Evropská společenství, respektive Evropskou unii přetvořit ke svému obrazu, když se solidarita postupně propracovala z nevýznamného druhotného cíle v jednu ze tří klíčových hodnot vyznávaných právě v unijním právu. Ve stárnoucí evropské společnosti však tento pojem nabývá nových významů, které nelze přehlížet. Jakkoliv se bez cizinců, zejména z nečlenských států Evropské unie, není schopna obejít již ani Česká republika, Česká republika, ani Evropská unie si nemohou dovolit spoléhat na zahraniční zdroj pracovní síly. Aktivování stárnoucích či přestárých pracovníků je relevantní alternativou zmírnění negativního vývoje na pracovním trhu, kterou nemůžeme podcenit ani my.

¹ Kniha vychází též pod anglickým názvem *Employment Biographies and Social Protection in Europa*. Předmětná kniha vyšla v Berlíně pod ISBN 978-3-662-56032-7.

A právě v této souvislosti se předmětná odborná publikace snaží ukázat na příkladu Francie, Holandska, Itálie, Německa a Norska, že národní sociální systémy mohou významně napomoci, či naopak mohou blokovat přístup na pracovní trh u skupin pracovníků, kteří z pracovního trhu odešli či jen prostě nemají kontinuální pracovní kariéru.

Předkládaná publikace nahlíží problém nedostatku pracovní síly v druhé, třetí a čtvrté části přednostně očima sociálního zabezpečení, jehož reforma pochopitelně musí být vždy v čele přípravných změn. Sociální zabezpečení si musí zvyknout na to, že pojištěnci si budou průběžně během své znatelně delší životní dráhy / pracovní kariéry zvyšovat/měnit kvalifikaci, a že proto tyto „studijní“ mezery v jejich ekonomické kariéře budou vyžadovat čím dál významnější sociální podporu. Jednotlivé ekonomicky aktivní osoby však budou muset též čím dál častěji přerušit svou výdělečnou činnost z důvodu péče o členy své rodiny, na což opět musí právo sociálního zabezpečení adekvátně reagovat. Nová česká dávka nemocenského pojištění – dlouhodobé ošetrovné zavedená v tomto roce je stále jen příslibem, nikoliv řešením, jež by bylo srovnatelné s legislativní situací ve SRN či ve Francii.

Řešení je nutno hledat nejen v nemocenském pojištění, které z povahy věci nebude nabízet dostatečné řešení v životní situaci, která není jen přechodného rázu. I Česka republika by měla opět přezkoumat, zda by nebylo vhodné se inspirovat skandinávským příkladem a lépe spojit částečné pracovní úvazky s dílčími starobními důchody. Rovněž české řešení tzv. hornických důchodů po novele vynucené hrozícím útlumem dolu Paskov se ukazuje ve srovnání s výzkumem, který je i české veřejnosti k dispozici v této odborné publikaci (s. 73 a násl.), jako až příliš přímočaré, obětující krátkodobým zájmům intergenerační i intragenerační solidaritu. Předně je nutno se vyrovnat s více obtížnými zaměstnáními, kdy nejen v hlubinném průmyslu lze najít kombinaci více zdravotních rizik, dále je nutno efektivněji hledat finanční zdroje pro dlouhodobě neradostnou finanční situaci ve veřejnoprávním důchodovém pojištění.

Předmětná odborná kniha nabízí prostřednictvím dílčích komparativních studií paletu řešení. V části druhé jde o analýzu zdravotního pojištění a zdravotnictví vůbec. Zde uvedené studie prokazují, že stárnoucí zaměstnanci jsou více ohroženi zdravotními riziky, a proto u nich dochází častěji ke vzniku pracovních úrazů či nemocí z povolání. To je poznatek, který se shoduje též s daty, jež jsou k dispozici v České republice. Základ úspěchu vidí jak francouzské, tak německé právo v prevenci rizik, tedy v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Bez adekvátních motivačních podnětů plynoucích z politiky zaměstnanosti a zajištění ve veřejném zdravotním pojištění se ovšem nelze obejít. Je příznačné, že v obou zemích je kladen klíčový důraz na rehabilitaci zaměstnanců a jejich co nejrychlejší návrat do pracovního procesu. V této oblasti má česká úprava odpovědnosti zaměstnavatele újmu na výdělku z důvodu pracovního úrazu či nemoci z povolání fatální zpoždění. Namísto, abychom se snažili zraněné zaměstnance co nejlépe a nejrychleji dostat do pracovního procesu, pobízíme je koncepcí úplné reparace k tomu, aby se již do pracovního procesu nevrátili vůbec. Řada z těchto zaměstnanců pak musí ztratit cenné měsíce a roky svého pracovního života v soudních sporech za prosazení plné náhrady utrpěné újmy na zdraví i majetku, kterou ani zaměstnavatel, ani jeho pojišťovna hradit nechtějí. Náš systém zabezpečení zaměstnanců, kteří utrpěli pracovní úraz či nemoc z povolání, má samozřejmě nejen nevýhody, princip úplné kompenzace utrpěné újmy je unikátní a zřejmě i správný. Je však též demotivační pro návrat na pracovní trh a je otázkou, zda takto způsobený nedostatek kvalitní pracovní síly a tím i plátců pojistného do veřejnoprávních pojišťovacích systémů si můžeme stále dovolit. Vzhledem k těmto specificky českým problémům

se zdají být v předmětné knize analyzovaná aktivizační opatření státní politiky zaměstnanosti kombinovaná s přestavbou sociálního zabezpečení zaměřenou na odstranění konceptních nástrojů diskriminace z důvodu věku velmi podnětná.

Třetí a čtvrtá část analyzují četná opatření aktivní politiky zaměstnanosti zaměřená na reaktivaci dlouhodobě nezaměstnaných vyššího věku v oblasti státní politiky zaměstnanosti a důchodového pojištění. Kromě analýzy francouzských a německých aktivizačních příkladů, které v případě Německa představují komplexní souhrn více subsystémů sociálního zabezpečení, obsahuje tato část poučné příklady z Norska a Itálie. Norsko je pro nás příkladem fungující tripartity, která se zaměřuje více na celospolečenské problémy, a to i v případě, že se netýkají jen aktivních členů odborového hnutí. Přestože norské sociální zabezpečení bylo zásadně reformováno s cílem snížit nezaměstnanost stárnoucích zaměstnanců a doprovodná opatření byla podniknuta též v pracovním právu, předkládané výsledky nesvědčí o jednoznačném vlivu aktivizačních opatření na chování pojištěnců. Norsko tak zůstává příkladem toho, že jakkoliv dobré jsou úmysly zákonodárce, existuje silná konstruktivní vůle reformovat sociální zabezpečení a společnost je bohatá, lidské chování je příliš komplexní skutečností, kterou stále nelze na celostátní úrovni efektivně ani řídit, ani kontrolovat. Analýza italského příkladu pak doplňuje poznatek, že zásadní pro realizaci jakékoliv reformy jsou neformální struktury, zejména motivovaná a efektivní byrokracie. Jakkoliv správné mohou být zákony a nařízení, nejsou-li adekvátně prováděny je více než sporné, zda lze dosáhnout požadovaných výsledků.

Jediným nedostatkem, který lze autorskému kolektivu vytknout, je absence nosného závěru, který by šetřil čtenáře a nabídl mu zásadní poznatky vyplývající z takto komplexní analýzy systémů sociálního zabezpečení vybraných evropských států na jednom místě v přehledném manažerském shrnutí. Ani tato dílčí výhrada však nemůže snížit celkovou mimořádnost předkládané publikace. Odborné české veřejnosti lze jen doporučit, aby se s touto pozoruhodnou publikací seznámila. Kéž by se tato publikace stala povinnou četbou i pro ty, kteří řídí pomyslné kormidlo české sociální politiky, ušetřili bychom si mnoho problémů při reformování českého sociálního zabezpečení.

Martin Štefko*

Drličková Klára – Nový Zdeněk. Role veřejného zájmu v mezinárodní obchodní a investiční arbitáži.

Praha: C. H. Beck, 2017, 301 s.

Koncom roku 2017 vyšlo v nakladatelství C. H. Becku první vydání knihy s názvem *Role veřejného zájmu v mezinárodní obchodní a investiční arbitráži*, kterou autorem jsou JUDr. Klára Drličková, Ph.D., a Mgr. Zdeněk Nový, Ph.D., LL.M., odborní asistenti na Katedře mezinárodního a evropského práva, Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Monografie je záměrně a logicky rozdělena do dvou hlavních kapitol, v kterých se autoři separátne zabývají obchodnou a investičnou arbitrážou a úlohou veřejného

* Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D. Autor působí na Ústavu státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i., a je též advokátem v Kocián Šolc Balaščík advokátní kancelář, s. r. o. Kontakt: martin.stefko@ilaw.cas.cz. Příspěvek vznikl s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., RVO: 68378122.